

ӘОЖ 37.1.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ ДАМУЫ

Кенжалин Бақытбек Қонысұлы

b.kenzhalin@asu.edu.kz

7M01505 Білім берудегі биология 1 курс студенті

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы
Ғылыми жетекшісі: PhD, қауымдастырылған профессор Нурғалиева А.К.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың ғылыми-зерттеу дағдыларын дамыту маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Оқушылардың танымдық қабілеттерін арттыру, шығармашылық ойлауын дамыту және ғылыми-зерттеу жұмыстарының негіздеріне үңілу олардың болашақта ғылыми салада жетістіктерге жетуіне үлкен ықпал етеді. Осы мақсатта интеллектуалды ойындар оқу үдерісінде ерекше орын алады. Биология пәні — табиғаттану ғылымдарының бір саласы болғандықтан, оның мазмұны оқушылардың зерттеу қабілеттерін дамыту үшін қолайлы орта ұсынады. Мақалада биология пәнін оқытуда интеллектуалды ойындарды қолданудың маңыздылығы және олардың оқушылардың зерттеу құзіреттіліктерін қалыптастырудағы рөлі қарастырылады.

Интеллектуалды ойындар — бұл ойлау, пайымдау және талдау дағдыларын дамытуға бағытталған, сондай-ақ оқушыларды өз бетімен ақпарат жинап, сараптап, қорытынды жасауға үйрететін әдіс-тәсілдер. Ойындар арқылы оқушылар өздерінің білімін тексеріп, жаңа ақпаратты игеруге қызығушылық танытады, бұл өз кезегінде олардың зерттеу қабілеттерін жақсартады. Биология пәні бойынша интеллектуалды ойындар оқушыларға табиғат құбылыстарын зерттеудің әдіс-тәсілдерімен танысуға мүмкіндік береді. Мысалы, «Биологиялық жұмбақтар», «Зерттеу жобалары», «Табиғи құбылыстарды модельдеу» сияқты ойындар оқушыларға өз идеяларын нақты деректер мен фактілер арқылы дәлелдеуге мүмкіндік туғызады.

Зерттеу құзіреттілігі — бұл оқушының ғылыми зерттеу жүргізу үшін қажетті дағдылар мен білімдерді меңгеруі. Биология пәнінде бұл құзіреттілікті дамыту үшін оқушыларға табиғат құбылыстарының ғылыми негіздерін түсіндіру, тәжірибелер мен зерттеулерді жүргізуге үйрету қажет. Интеллектуалды ойындар оқушылардың осы құзіреттілікті игеруіне көмектеседі. Танымдық қызығушылықты арттыру: Интеллектуалды ойындар оқушылардың биологияға деген қызығушылығын арттырады. Олар ойын барысында жаңа ақпараттармен танысып, биологиялық ұғымдар мен теорияларды өмірмен байланыстыра отырып түсінеді.

Шығармашылық ойлауды дамыту: Ойындар оқушылардың логикалық ойлауын дамытып, шығармашылық қабілеттерін шыңдайды. Олар ойындар барысында алған білімдерін тәжірибеде қолдануға, гипотезалар жасауға және ғылыми қорытындылар шығаруға үйренеді.

Ғылыми зерттеу дағдыларын дамыту: Ойындар зерттеу жұмыстарының әр кезеңін қамтитын тапсырмалар арқылы оқушылардың зерттеу жүргізу дағдыларын қалыптастырады. Мысалы, оқушылар табиғи құбылыстарды зерттеу үшін эксперименттік жұмыстарды жүргізіп, алынған нәтижелерді талдайды. Командалық жұмыс және өзара әрекеттестік: Көп жағдайда интеллектуалды ойындар топтық жұмыс түрінде ұйымдастырылады, бұл оқушылардың өзара ынтымақтастықта жұмыс істеу дағдыларын дамытады. Командалық жұмыс арқылы олар бірлесіп проблемаларды шешуге, ақпаратты жинауға және нәтижелерге қол жеткізуге үйренеді.

Интеллектуалды ойындарды тиімді қолдану үшін педагогтар ойынның мақсаттары мен міндеттерін нақты анықтап, оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар ұсынуы қажет. Ойын барысында оқушыларға проблемаларды шешуге, тәжірибелер жүргізуге және қорытындылар шығаруға бағытталған нақты тапсырмалар беріледі. Ойындарды оқу үдерісіне енгізу кезінде мұғалімдер оқушылардың қызығушылығын және олардың оқу материалын меңгеру деңгейін ескере отырып, ойындардың түрлері мен мазмұнын тандайды. Сондай-ақ, әрбір ойынның нәтижелері бойынша кері байланыс беру және оқушылардың жетістіктерін бағалау маңызды.

Интеллектуалды ойындар биология пәні бойынша оқушылардың зерттеу күзiреттiлiктерiн дамытуда үлкен рөл атқарады. Ойындар оқушылардың танымдық қызығушылығын арттырып, шығармашылық ойлауын дамытуға, ғылыми зерттеу дағдыларын меңгеруге көмектеседі. Олар оқушыларды бірегей білім алу әдістерімен таныстырып, биология пәніне деген терең қызығушылықты оятады. Мұғалімдердің интеллектуалды ойындарды оқу процесіне тиімді енгізуі оқушылардың зерттеу күзiреттiлiктерiн дамытуға ықпал етеді және олардың болашақта ғылыми салада жетістіктерге жетуіне негіз қалайды. Қазіргі таңда білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі — оқушылардың терең, жан-жақты білім алуы мен ғылыми-зерттеу дағдыларын дамыту. Бұл міндеттерді шешуде инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану ерекше маңызға ие, ал интеллектуалды ойындар — солардың бірі. Биология пәні бойынша интеллектуалды ойындар оқу үдерісін қызықтырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың зерттеу күзiреттiлiктерiн дамытуда маңызды құрал болып табылады. Ойындар арқылы оқушылар тек теориялық білімді ғана емес, практикалық дағдыларды да меңгереді, бұл олардың ғылыми ойлау қабілеттерін жетілдіреді.

Интеллектуалды ойындар оқушыларды ғылыми ізденіс жолында жаңа бағыттарды табуға, эксперимент жүргізуге, зерттеу жұмыстарын жоспарлауға және нәтижелерді объективті бағалауға үйретеді. Әсіресе биология пәнінде табиғат құбылыстарын зерттеуге арналған әртүрлі ойындар оқушыларға ғылыми зерттеу әдістері мен тәсілдерінен кеңірек түсінік береді. Оқушылар өз бетімен зерттеулер жүргізіп, алған нәтижелерін қорғау, жаңа гипотезалар ұсыну арқылы өзінің зерттеу күзiреттiлiктерiн арттырады. Мысалы, «Биологиялық жұмбақтар» ойынында оқушылар табиғаттағы әртүрлі құбылыстарға қатысты жұмбақтарды шешу арқылы олардың мәнін терең түсініп, оны ғылыми тұрғыдан дәлелдеуге тырысады. Мұндай ойындар оқушыларға сыни ойлау қабілетін дамытып, зерттеу нәтижелерін ғылыми түрде түсіндіруге мүмкіндік береді. Бұдан басқа, интеллектуалды ойындар оқушылардың топтық жұмыс дағдыларын дамытуға да үлкен әсер етеді. Қазіргі қоғамның сұранысына сай, оқушылар болашақта өзара ынтымақтастықта жұмыс істеуді, ортақ шешімдер қабылдауды және кез келген мәселені шешу үшін топ ішінде пікір алмасуды үйренуі керек. Ойындар топтық сипатта болғандықтан, оқушылардың бір-бірімен өзара қарым-қатынасы нығаяды, пікірталастар мен ынтымақтастық арқылы олар мәселелерді шешу жолдарын іздейді. Топтық жұмыстардың тиімділігі оқушылардың бір-бірінен жаңа білім алуына, өздерінің пікірлерін дәлелдеуіне, түрлі көзқарастарды қабылдауға ықпал етеді. Бұл да зерттеу жұмыстарына қатысты негізгі дағдыларды қалыптастырады, себебі ғылыми зерттеу жұмысы әрдайым бірлескен күш-жігерді қажет етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қасымова, С.Қ. (2015). Білім беру әдіснамасы: теория және практика. Алматы: Рауан.
2. Абдуалиева, Ж.Е. (2019). Биологияны оқыту әдістемесі. Астана: Елорда баспасы.

3. Сағиева, Ш.С. (2018). Оқушылардың зерттеу дағдыларын дамыту әдіс-тәсілдері. Алматы: Дарын.
4. Молдашев, Т.Қ. (2017). Интеллектуалды ойындардың білім беру процесіндегі маңызы. Қазақ педагогикалық журнал, 5(3), 15-18.
5. Әлімбаева, Ә.Е. (2020). Қазіргі заманғы білім беру технологиялары. Қарағанды: Қарағанды университеті.
6. Педагогика және психология ғылыми-зерттеу институты. (2016). Қазіргі білім беру әдістері мен технологиялары. Алматы: Білім.
7. Мухаметқалиева, М. (2014). Интеллектуалды ойындар арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту. Мұғалім және қоғам, 2(1), 22-26.
8. Базарбаев, Б.Ж. (2015). Жаратылыстану ғылымдарын оқыту әдістемесі. Астана: Фолиант.